

LBRIS

We know
books

F. M. DOSTOIEVSKI

Crimă și pedeapsă

Traducere de Ștefana Velisar Teodoreanu și
Isabella Dumbravă

Prefață de Lucian Pricop

Note de Ion Ianoși

EDITURA CARTEX 2000

Coperta: Mădălina Pricop
Tehnoredactor: Ecaterina Pîslă
Lector: Ioana Marcu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DOSTOEVSKII, FEDOR MIHAILOVICH

Crimă și pedeapsă / F.M. Dostoievski; trad. de Ștefana Velisar
Teodoreanu și Isabella Dumbravă; pref. de Lucian Pricop.
București: Cartex 2000, 2025
ISBN 978-606-091-228-6

- I. Velisar Teodoreanu, Ștefana (trad.)
- II. Dumbravă, Isabella (trad.)
- III. Pricop, Lucian (pref.)

821.161.1

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel./fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel.: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- e-mail: comanda.cartex@gmail.com
- O.P. 4, C.P. 184, București

CUPRINS

<i>Psihologia crimei în romanul dostoievskian</i>	7
CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ	
Partea întâi	13
Partea a doua	95
Partea a treia	196
Partea a patra	277
Partea a cincea	354
Partea a șasea	427
Epilog.....	516
Note explicative	532

PSIHOLOGIA CRIMEI ÎN ROMANUL DOSTOIEVSKIAN

Romanul *Crimă și pedeapsă* a consacrat gloria literară a lui Dostoievski fiind publicat inițial în revista *Russki Vestnik* în 1866. Primit cu interes de contemporani și tradus în întreaga Europă a secolului al XIX-lea, romanul *Crimă și pedeapsă* a reprezentat și o primă formulare literară a concepției filosofice dostoievskiene.

Crimă și pedeapsă este primul roman social-filozofic al lui Dostoievski care tratează psihologia crimei, una dintre preocupările tematice preponderente ale scriitorului fiind reliefaarea suferințelor și a mizeriei la care este condamnată majoritatea oamenilor.

Dostoievski așază ideea principală a romanului (*crima*) în centrul controverselor epocii și realizează această dezbatere în cadrul unei narațiuni beletristice, respectând toate regulile construcției epice. Autorul lasă permanent impresia că nu face decât să relateze întâmplările petrecute în viața unui număr limitat de personaje și într-o perioadă de timp relativ scurtă.

Firul principal al romanului este reprezentat de motivarea crimei și a impulsurilor care-l conduc în cele din urmă pe eroul principal să-și recunoască vina.

Crimă și pedeapsă ilustrează mobilitatea metodei dostoievskiene de lucru, sistemul de mutații proprii creativității de acest tip. Situat la antipodul clasicismului nu numai prin sursele de inspirație și rezultatul finit, ci și prin drumul străbătut de la obiect la conținutul artistic, romancierul își schimbă permanent proiectele, pe tot parcursul realizării lor. Unghiul său de vedere

este cu desăvârșire lipsit de fixitate și, oricât de certe la începutul elaborării, intențiile sale suferă până la sfârșit transformări esențiale. Romanul nu are o structură monolitică, unilaterală, ci este o împletire de motive mozaicate contrastante și chiar contradictorii.

Acțiunea romanului se desfășoară în anul 1865, an marcat de o gravă criză financiară, și nu întâmplător debutează povestea lui Raskolnikov sub semnul aceleiași crize. Familia lui se află în pragul mizeriei, el însuși trebuind să își întrerupă studiile din cauza stării materiale precare; pentru a-și ajuta mama și fratele, Dunia vrea să se vândă, întocmai ca prostituatela de rând. Ce putea fi mai firesc în Petersburgul mizeriei și al cămătarilor decâtuciderea și jefuirea unei cămătărese?!

Tema capitalului și a pauperității își ocupă pentru întâia oară locul său central în literatura rusă, motivul banilor fiind reluat și în *Oameni sărmani*, în variațiuni pe aceeași temă. Familia Marmeladov este nucleul dezbaterii nemijlocit și ostentativ sociale întreprinse de Dostoievski în romanul său. Vechea și permanenta lui preocupare pentru umiliții și obidiții soartei își atinge adevăratul apogeu.

Raskolnikov este băiatul unei familii cu venituri foarte modeste (mama sa e o văduvă cu o pensie infimă) și care, pentru a putea urma cursurile la Facultatea de Drept a Universității din Petersburg, trebuie să își câștige singur banii. Neputând plăti taxele, este eliminat din universitate. Raskolnikov își iubește mama și sora și suferă din cauză că, în loc să le susțină, le obligă la sacrificii. Primirea unei scrisori de la mama sa, perspectiva sacrificiului rușinos al surorii alimentează revolta tânărului și îl întărește în hotărârea mai veche de a-și omori cămătăreasa, hotărâre pe care o abandonase în ajun, după vizita „de probă” pe care i-o face acesteia. Raskolnikov vede prin crima sa o șansă pentru a-i feri de mizerie și umilință pe cei care îi sunt dragi. Această motivare îl determină să creadă că ar avea dreptul să încalce normele morale obișnuite în folosul oamenilor. Această gândire este influențată de discuția dintre un student și un ofițer într-un restaurant, discuție pe care Raskolnikov o aude și pe care o

reține, deoarece ideea studentului coincide într-un mod ciudat cu propriile sale frământări.

Romanul motivează crima prin mizerie, motivare amplificată și prin destinul familiei Marmeladov și prin alte tablouri de mizerie și suferințe la care asistă Raskolnikov.

Ideea predestinării este sugerată nu doar prin coincidența întâmplărilor, dar și prin existența unor forțe inexplicabile, care îl dirijează pe Raskolnikov, îl obligă să treacă prin Semmaia cu toate că drumul lui nu era pe acolo. În discuția cu Porfin Petrovici, la observația acestuia că „mă rog” ce se va întâmpla dacă oamenii obișnuiți vor începe „să tăie la dreapta și la stânga”, Raskolnikov răspunde că, din acest punct de vedere, nu e justificată vreo îngrijorare, întrucât acești oameni mici se sperie singuri de ceea ce au făcut și se execută singuri, „se pocăiesc în public [...]”. E o pildă înălțătoare; într-un cuvânt, nu aveți niciun motiv să vă neliniștiți din pricina lor! Există o anumită lege în această privință“.

Complexitatea relațiilor dintre personaje îl determină pe cititor să vadă în soarta lui Raskolnikov în primul rând o tragedie determinată de nedreptatea socială. Pe tot parcursul acțiunii, Raskolnikov manifestă o varietate de trăiri sufletești: compasiunea pentru Marmeladov și familia acestuia (fără de care nu putea să aibă loc întâlnirea cu Sonia, hotărâtoare pentru destinul personajului), indignarea împotriva căsătoriei Duniei cu Lujin, interesul pentru orice suferință omenească (întâlnirea cu fetița beată etc.).

Se naște astfel, pentru eroul tragic al romanului, ideea de a trece peste piedicile absurde pe care oamenii și le ridicaseră în față, de a-și verifica personalitatea, de a încerca, de a îndrăzni.

„N-am ucis ca să o ajut pe mama, aste-s vorbe! N-am ucis ea, obținând mijloace și putere, să ajung binefăcătorul omenirii! Nu pentru asta! Am ucis și atâta tot; am ucis pentru mine și în elipa aceea, desigur, nu mă gândeam deloc dacă am să ajung binefăcătorul omenirii sau am să fiu toată viața un parazit social! N-a fost banul motivul principal că am ucis. Sonia, altceva m-a îndemnat [...] atunci voiam să știu dacă sunt și eu un păduche ca toți ceilalți sau sunt un om în toată puterea cuvântului. Dacă voi putea să trec peste unele piedici? Dacă voi cuteza să mă aplec și

să ridic de jos puterea? Dacă sunt o faptură tremurătoare sau am dreptul la viață.“ Piedica peste care se simte obligat să treacă este viața aproapelui, fie el tatăl iubit sau un necunoscut: înlăturându-i, aparent motivat sau gratuit, aceste ființe își asumă prerogativele judecătorului suprem, se substituie în viziunea dostoievskiană lui Dumnezeu.

Asasinul se simte izolat, însingurat, incapabil de a-și iubi mama ori sora, de a dialoga cu semenii săi (cu excepția Soniei care îi rămâne fidelă tot timpul). Este semnificativă intenția romancierului de a-și constrânge eroul „să-și zboare creierii“ ca și grațierea lui ulterioară. În ceea ce-l privește pe Raskolnikov, condamnarea lui a fost comutată în doar opt ani de muncă silnică cu deportare, judecătorul-autor prevăzând din timp disponibilitățile sale pentru „învierea lui Lazăr“.

Suferința este ideea etică centrală a lui Dostoievski. Omului îi e hărăzită suferința, el trebuie să se curețe de păcat prin chinuri multe și grele. Lovitura de teatru de la capătul celei de a doua întâlniri cu anchetatorul, acea neașteptată mărturisire a falsului criminal, tocmai când nervii lui Raskolnikov erau pe cale de a ceda, și arta psihologică a lui Porfiri Petrovici au reușit aproape să-i înfrângă rezistența. Avem de a face nu numai cu o funcție arhitectonică, ci și cu una de conținut, morală și filosofică.

Lucian Pricop

CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ

Roman în șase părți cu epilog

PARTEA ÎNTÂI

I

Într-una din zilele dogoritoare de la începutul lunii iulie, un tânăr ieși pe înserate din cămăruța în care sta cu chirie la niște locatari din ulicioara S. și, ajuns în stradă, se îndreptă încet și oarecum nehotărât spre podul K.

Pe scară avusese noroc să se strecoare fără a se întâlni cu gazda. Cămăruța lui se afla la mansarda unei clădiri înalte, cu patru etaje, și semăna mai degrabă cu un dulap decât cu o odaie. Iar gazda care-i închiriasse această chilie, cu masa și curățenia în preț, locuia cu câteva trepte mai jos, într-un apartament separat. De câte ori ieșea din odaie, tânărul era nevoit să treacă prin fața bucătăriei, a cărei ușă era mai întotdeauna larg deschisă spre scară, și, de fiecare dată, avea o senzație bolnăvicioasă de teamă, de care îi era rușine și care îl făcea să se încrunte. Era dator vândut gazdei și se temea să dea ochii cu ea.

Nu că ar fi fost laș sau sfios din fire, dimpotrivă, dar de la o vreme se afla într-o stare de încordare și iritare nervoasă vecină cu ipohondria. Se închisese în el însuși și se izolase într-atâta de toată lumea, încât ajunsese să se teamă nu numai de întâlnirea cu gazda, dar de orice relații cu oamenii. Îl copleșea sărăcia, deși în ultima vreme nici aceasta nu-l mai apăsă. Nu-și mai vedea deloc de ocupațiile zilnice, mai mult chiar: nici nu voia să mai știe de ele. De fapt, nu se temea câtuși de puțin de gazdă, orice planuri ar fi clocit împotriva lui. Dar decât să se oprească pe scară, să asculte tot soiul de nerozii

despre acele nimicuri ale vieții de toate zilele, de care nu se sinchi-sea, și să audă cererile insistente de a achita chiria, amenințările, văicărelile ei, iar el să se scuze, să mintă, căutând să scape – nu, mai bine să se strecoare ca o pisică pe scară și s-o șteargă neobservat.

De altminteri, de astă dată, după ce ajunsese în stradă, el singur se miră de teama lui de a-și întâlni creditoarea.

„Când te gândești ce faptă pun eu la cale, și să-mi fie frică de asemenea fleacuri! se gândi el, zâmbind ciudat. Hm... da... Totul, totul e în mâinile omului și el lasă totul să-i scape numai și numai din pricina lașității... asta este o axiomă... Sunt curios să știu: de ce anume se tem mai tare oamenii? Să facă un pas nou, să rostească un cuvânt nou, nemairostit, de asta se tem ei mai tare!... Dar văd că am început să trăncănesc... Și de aceea nu fac nimic, pentru că trăncănesc! S-ar putea însă să fie tocmai pe dos: trăncănesc fiindcă nu fac nimic. Am ajuns un palavragiu în luna asta din urmă, de când tot zac zile întregi în ungherul meu și mă gândesc la... fantasmagorii! Ia să vedem pentru ce am pornit-o la drum? Sunt eu în stare să fac *asta*? Să fie *asta* ceva serios? Nu, nu este deloc serios. E numai un joc al închipuirii, cu care caut să mă amăgesc: o nălucire! Da, s-ar putea să nu fie decât o nălucire!“

Afară era o căldură copleșitoare, zăpușeală, lumea se înghesuia pe trotuare, pretutindeni se zăreau grămezi de var, de cărămizi, schele, praf, și peste tot domnea acea putoare specifică din timpul verii, binecunoscută oricărui locuitor al Petersburgului, căruia nu-i da mâna să-și închirieze o vilă la țară; acestea toate impresionară neplăcut nervii și așa destul de zdruncinați ai tânărului. Duhoarea nesuferită a crâșmelor, foarte numeroase în acea parte a orașului, și bețivii, pe care-i întâlnea la tot pasul, deși era zi de lucru, întăreau coloritul trist și respingător al priveliștii. O clipă, trăsăturile fine ale tânărului oglindiră un sentiment de adânc dezgust. Era deosebit de frumos: înalt, cu trup subțire și mlădios, avea ochi negri, splendizi, și părul blond-închis. El făcu doi, trei pași, apoi căzu într-o adâncă visare sau, mai bine zis, într-un fel de toropeală; mergea înainte fără să vadă nimic în jurul lui și, de altfel, nici nu voia să vadă. Din când în când numai mormăia câte ceva, căci, după cum recunoscuse el singur mai înainte, luase obiceiul să monologheze. Totodată era

conștient de faptul că gândurile i se încurcau uneori și că era grozav de slăbit: de două zile nu mâncase aproape nimic.

Era atât de prost îmbrăcat, încât altul în locul lui, fie chiar un om deprins cu haine mizere, desigur că s-ar fi rușinat să iasă în stradă, ziua, cu astfel de zdrențe. De altfel, cartierul era atât de sărăcăcios, încât ar fi fost greu să se mire cineva de orice fel de straie. Vecinătatea pieței Sennaia, numeroasele localuri dubioase și populația, alcătuită aproape numai din lucrători, mici meseriași, îngrămădită în străzile și ulicioarele acestui cartier din centrul Petersburgului, scoteau uneori la iveală, împeștrind decorul, figuri atât de stranii încât nu te mai putea mira să întâlnești una cât de ciudată. Iar în sufletul tânărului nostru se adunase atâta amar de dispreț, atâta ură, încât, în pofida sensibilității sale exagerate, caracteristică la acea vârstă, nu se rușina câtuși de puțin de zdrențele pe care le purta. Altceva ar fi fost dacă s-ar fi întâlnit cu prietenii sau cu colegii de altădată, pe care, în genere, îi ocolea... Cu toate acestea, când un bețiv – care, cine știe din ce pricină și încotro, era dus în clipa aceea pe stradă într-o harabă cu un cal uriaș de povară – îi strigă: „Hei, tu, pălărier neamț!“, răcnind cât îl ținea gura și arătându-l cu degetul, tânărul se opri locului și duse mâna la pălărie cu un gest febril. Era un țilindru cumpărat de la Zimmerman, dar ponosit, decolorat, numai găuri și pete, fără boruri și strâmbat caraghios într-o parte. Și îl cuprinse nu rușinea, ci un sentiment cu totul diferit, aproape de spaimă.

„Eram sigur, îngăimă el, zăpăcit, eram sigur! Nici nu se putea ceva mai rău! O prostie ca asta, un fleac fără însemnătate poate strica toate socotelile! Da, pălăria asta prea bate la ochi... E ridicolă și tocmai de aceea bate la ochi... La zdrențele mele s-ar potrivi o șapcă, și chiar una pleoștită și veche, în orice caz nu bazaconia asta. Nimeni nu poartă astfel de pălării; asta atrage atenția de la o poștă și cine o vede o dată n-o mai uită... da, o ține minte, i se întipărește în cap, și asta poate fi un indiciu care să te trădeze. Într-o asemenea împrejurare trebuie să fii cât mai șters, să treci cât mai neobservat... Amănuntele sunt foarte importante, da, da, amănuntele!... Ele te dau întotdeauna de gol și strică totul...“

Nu avea mult de mers; știa până și câți pași avea de făcut din poarta casei lui până acolo: exact șapte sute treizeci. Într-o zi

numărase pașii, pe vremea când visa numai despre acest lucru. Pe atunci, el însuși nu credea că ar putea înfăptui acest vis, ci doar se lăsa ațâțat de îndrăzneala lui monstruoasă și atrăgătoare totodată. De atunci trecuse o lună, începuse să vadă lucrurile altfel; și cu toate monologurile biciuitoare despre șovăiala și neputința lui, se obișnuise totuși, fără voie, să privească visul „monstruos“ ca pe ceva cu puțință de împlinit, deși tot se îndoia că ar fi în stare să-l înfăptuiască. De fapt, se ducea acum să facă o *repetiție* a acțiunii sale, și emoția creștea în el cu fiecare pas.

Tremurând nervos, cu inima pierită, se apropie de o casă enormă, care cu o latură dădea spre canal, iar cu cealaltă spre strada X. Era o casă de raport, alcătuită din apartamente mici, locuite de tot soiul de meseriași – croitori, tâmplari, bucătărese, niște nemți, domnișoare fără ocupație precisă, mici funcționari etc. Oamenii care intrau și ieșeau mișunau sub cele două bolți și în cele două curți interioare ale imobilului. Casa avea trei sau patru portari. Tânărul fu încântat de faptul că nu se întâlnise cu niciunul și izbuti să se strecoare neobservat pe poartă și pe scara din dreapta – o scară îngustă și întunecoasă, „de serviciu“; dar toate acestea le știa mai dinainte, le studiasse de mult, și ambianța îi convenea: în bezna care domnea pe scară nu erau de temut nici privirile cele mai iscoditoare. „Dacă de pe acum mi-e frică, ce-ar fi dacă aș veni *într-adevăr* aici pentru ceea ce vreau să fac?“... se întrebă el fără voie, urcând la etajul trei. Acolo, drumul îi fu tăiat de niște hamali, foști soldați, care scoteau mobilele dintr-o locuință. Știa că apartamentul era ocupat de un funcționar neamț, familist. „Așadar, neamțul se mută, și la etajul trei, pe scara și pe palierul acesta nu va mai rămâne câtva timp alt locatar decât bătrâna. E bine de știut... pentru orice întâmplare...“, se gândi el din nou și sună la ușa bătrânei. Soneria țărâi atât de slab, de parcă ar fi fost de tinichea, nu de aramă. Aproape toate soneriile din apartamentele unor astfel de case sună la fel. Dar, de când nu mai fusese pe acolo, tânărul nostru îi uitase sunetul, și acum clinchetul acesta ciudat îi aminti parcă ceva, îl făcu să-și închipuie clar... și tresări: nervii îi erau foarte slăbiți. Peste puțin, ușa se întredeschise și, prin crăpătura îngustă, locatară scrută cu vădită neîncredere pe noul venit; numai ochii îi străluceau în întuneric. Văzând lume multă pe scară, femeia prinse inimă și deschise ușa.

Tânărul trecu pragul unui mic antreu întunecos, despărțit în două de un paravan care ascundea o bucătărie minusculă. Tăcută, bătrâna se înfipse în fața lui și-l privea cercetător. Era de vreo șaizeci de ani, mărunțică, uscățivă, cu un nas ascuțit și niște ochișori ageri, plini de răutate. Era cu capul gol, iar părul bălan, presărat ici-colo cu fire cărunte, era uns din belșug cu ulei. Gâtul, lung și subțire, ca o labă de găină, și-l înfășurase într-o cârpă de flanelă, iar pe umeri, cu toată zăpușeala, i se bălângănea o scurteică de blană, ponosită și decolorată. Bătrânica tușea și icnea întruna. Pesemne că tânărul îi aruncase o privire ciudată, căci aceeași neîncredere de mai înainte i se citi o clipă în ochi.

– Sunt Raskolnikov, student. Am fost la dumneavoastră acum o lună, se grăbi el să îngâne, înclinându-se ușor, fiindcă își amintise că trebuie să fie cât mai amabil.

– Știu, maică, știu, îmi amintesc foarte bine că ai mai fost pe aici, zise bătrâna răspicat, fără să-și dezlipească privirea cercetătoare de pe obrazul lui.

– Da... și am venit pentru o treabă de același fel... urmă Raskolnikov, surprins și tulburat de neîncrederea bătrânei.

„Poate că așa e de felul ei, dar nu mi-am dat seama rândul trecut“, se gândi el cu un sentiment neplăcut.

Bătrâna tăcea, stând parcă în cumpănă, apoi se dădu mai de o parte și-i arătă ușa care da înspre odaie, făcându-i loc să treacă.

– Intră, maică.

Odaia în care pătrunse tânărul avea tapet galben, perdeluțe de muselină, mușcate la ferestre și, în clipa aceea, era luminată din plin de razele soarelui asfințit. „Și *atunci* soarele o să lumineze tot așa!“... Îi trecu involuntar prin minte, în timp ce-și rotea grăbit privirea prin odaie, ca să studieze și să memoreze, pe cât era cu puțință, așezarea lucrurilor. Camera nu avea însă nimic deosebit. Mobila de lemn galben, foarte veche, era alcătuită dintr-un divan cu spătar uriaș, o masă ovală în fața divanului, o toaletă cu oglinjoară între cele două ferestre, câteva scaune înșirate de-a lungul pereților și două-trei poze ieftine, în rame galbene, reprezentând niște domnișoare nemțoaice cu porumbei în mâini. Asta era tot. În colț, în fața unei icoane mici, ardea o candelă. Era foarte curat: și mobila și podelele erau lustruite, totul strălucea. „Munca Lizavetei“, se gândi